ΤΑ ΠΑΡΑΞΕΝΑ ΤΗΣ ΠΑΛΗΑΣ ΕΠΟΧΗΣ

Η ΡΕΚΛΑΜΑ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Ποιός εἶχε πρῶτος την ἰδέα τῆς ρεκλάμας στὴν Ἑλλάδα. Τὸ μεγάλο τῆς θάλασσας θηρίο. Τί τρώει ὁ κόσμος στὴ Ζάκυνθο ὅταν τελειώνουν τὰ παγωτά. Ποιὸς θέλει παραμάνα: Ὁ Μουρκίδης ποὺ γράφει ἀναφορὲς καί... ποιήματα. Τὸ νερόδοντο. Ὅπου ἀναφαίνεται ἕνας... Βενιζέλος. Τὰ τραγούδια τῶν μαστραπάδων καὶ τοῦ Ραγκαβῆ. Ὁ Ἀπόλλων, ὁ Ἄρης, καὶ αἱ Μοῦσαι τοῦ Πανεπιστημίου.

Πρὸ δεκάδων τινῶν ἐτῶν ἡ ρεκλάμα στὴν Ἑλλάδα ἦταν ἄγνωστος, ἐνῷ στὴν Εὐρώπη χαλοῦσε κόσμο.

Στὶς ἐφημερίδες αἱ ὁποῖαι ἐξεδίδοντο τὴν ἐποχὴ ἐκείνη καμμία ἀγγελία δὲν ἐδημοσιεύετο, ἐκτὸς μιᾶς ἢ δύο μεταλλευτικῶν ἑταιριῶν—ἦταν τότε ἡ ἐποχὴ τῆς μανίας τῶν μεταλλείων—καὶ ἡ τοῦ θεάτρου τοῦ Φαλήρου.

Πρῶτος τὴν ἰδέαν τῆς ρεκλάμας, σὲ ἐφημερίδα καθημερινὴ, τὴν ἐσκέφθη ὁ μακαρίτης Κορομηλᾶς καὶ ὅταν ἐξέδωσαν τὴν ἐφημερίδα», μαζὺ μὲ τὸν Ι. Καμπούρογλου, κατώρθωσαν νὰ δώσουν κάποια ὤθησι καὶ στὴ ρεκλάμα στὴν Ἑλλάδα.

Ἀλλὰ καὶ τότε δὲν γινόταν τίποτε.

Ἦταν ἀμόρφωτος ἀκόμη ὁ κόσμος καὶ λίγοι οἱ κάτοικοι, μόλις βγαλμένος ὁ τόπος ἀπὸ τὴν καταστροφή. Ἂν συνέβαινε καὶ τίποτε, τὸ μάθαινε πειὸ γρήγορα καὶ πειὸ καλά, ὁ ἕνας ἀπ' τὸν ἄλλο, μὲ τὸ στόμα, ὥστε ρεκλάμα περίττευε. Ἔπειτα εἶχαν καὶ τὴν ζωντανὴ ρεκλάμα, τὸν «Τελάλη».

Δὲν εἶχε πολλὰ χρόνια ἀκόμα ποὺ μέσα στὴν Ἀθήνα, γύριζε ὁ κήρυκας, μ' ἕνα βρωμισμένο κομμάτι κρέας στὸ χέρι καὶ φώναζε:

— «Στὴ βρύσι τοῦ Λέκκα, κοντὰ στὸ μπακάλικο τοῦ Κανάκη, ἔσφαξαν βιδέλο ὡραῖο καὶ πολὺ φθηνό. Μόνον δύο δραχμὲς ἡ ὀκᾶ. Ἰδοὺ καὶ τὸ δεῖγμα!»

Στὶς ἐπαρχίες δὲ καὶ σημερα ἀκόμα, ὅλα τὰ μεγάλα γεγονότα τὸ ἄνοιγμα νέου χρασιοῦ, «ἕνα φίνο γιομματάρι», ποὺ πωλεῖται καλὸ κρέας ποιὸς ἄνοιξε «νέο μαγαζί», πότε φεύγουν τὰ παπόρια, καὶ ποιὰ ὥρα ἀρχίζει παράσταση ὁ Φασουλῆς, ὁ τελάλης τὸ ἐξαγγέλλει...

Ὁ μακαρίτης, ὁ καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου κ. Λάμπρος, ἀνέφερε πολλὲς φορὲς δύο περίεργες τέτοιες ἀναγγελίες, ποὺ ἔτυχε νὰκούσῃ τὴ μιὰ στὴ Χαλκίδα καὶ τὴν ἄλλη στὴ Ζάκυνθο.

Ἡ πρώτη ἀπέβλεπε στὴν ἀναχώρησι δυὸ παποριῶν ποὺ καθυστέρησαν γιὰ λόγους τρικυμίας:

Νὰ τὴν:

— «Σήμερον ἀναχωρεῖ τὸ μεγάλο τῆς θάλασσας θηρίον, ὁ Ποσειδὼς καὶ ὁ ἀδελφός αὐτοῦ Ἥφαιστος, ὁ ἕνας γιὰ ἀπάνω, καὶ ὁ ἄλλος γιὰ κάτω. Τρέξτε νὰ πάρετε εἰσιτήρια, γιατὶ ὁ καιρὸς ἐμπουντάτσιασε καὶ θὰ χάσετε τὴν εὐκαιρία».

Τὰ δυὸ αὐτὰ παπόρια, ἀνῆκαν εἰς τὴν τότε Ἑταιρεία Τζὼν-Μὰκ-Ἰουάλ.

Νὰ καὶ ἡ ἄλλη τῆς Ζακύνθου:

— «Ἀκοῦστε ἀδερφια καὶ ξένοι. Ἀπόψε εἰς τὸ καφενεῖον τοῦ Γουμαντζᾶ τελειώνουν τὰ παγωτά. Νὰ πᾶτε ὅλοι νὰ πάρετε ἀπὸ αὐριον θὰ ἔχῃ μονάχα σαλέπι καὶ σουγαλάκια. Σᾶς τὸ λέει ὁ Τζικινέτης, σᾶς τὸ λέει ὁ Τζικινέτης.»

Τζικινέτης ἦταν τὸ ὄνομα τοῦ τελάλη ποὺ ἀποτελοῦσε προσωπικότητα τότε εἰς τὴ Ζάκυνθο. Ἦταν ἕνας ἐξηντάρης ποὺ ἀγαποῦσε τὸ καλὸ χρασὶ καὶ εἶχε μανία νὰ παρακολουθεῖ ὅλες τὶς κηδείες. Ἐθωῦτταν ὅλους ὅσους πέθαναν ἐντὸς μιᾶς πεντηκονταετίας, ὡς καὶ τὴν ὥρα καὶ τὴ μέρα ὅπου πέθαναν, ἦταν δηλαδὴ σωστὸ ληξιαρχικὸ βιβλίο τῶν θανάτων.

Σ' ἕνα φύλλο τῆς «Ἐλπίδος» τοῦ Αὐγούστου τοῦ 1846, δημοσιεύεται ἡ ἑξῆς ρεκλάμα:

«Νέον ἰατρεῖον διὰ τοὺς ὀδόντας. Ὅποιος δήποτε καὶ ἂν εἶνε ὁ πόνος τοῦ ὀδόντος κοῦφος ἢ ἄλλο τί θεραπεύεται ἐντὸς ὀλίγου ὡρῶν καὶ ποτὲ πλέον μαράζχεται πόνος καὶ ἐκεῖνο τὸ ὀδόντι δυναμώνει τὰ ἄλλα, καὶ ψωφᾶ τὰ σκουλίκια ὅπου κέλλουν νὰ ἐνοχλήσουν. Εἶνε τὸ ὀνομαζόμενον νερὸ ὀδόντων...»

Ἰδοὺ καὶ ἡ θεραπεία:

«Νὰ βάλῃ, ὁ ἀσθενὴς, εἰς τὸ στόμα, ὡς ἕνα χουλιάριον τῆς σούπας ἀπὸ τὸ νερὸν τοῦτο καὶ νὰ τὸ βαστάξῃ ἀπὸ τὸ ἀσθενημένον μέρος δέκα μινοῦτα τῆς ὥρας, νὰ πτύσῃ αὐτὸ καὶ νὰ βάλῃ ἀμέσως ἄλλο τόσον δι' ἄλλα δέκα μινοῦτα καὶ πτύοντας καὶ τοῦτο ἀμέσως νὰ βάλῃ καὶ τὸ τρίτον καὶ τελευταῖον χουλιάριον καὶ εἰς τὸ διάστημα τῆς μισῆς ὥρας θεραπεύεται».

Ἔχει ὅμως καὶ συνέχειαν.

«Ἂν ἤθελεν αἰσθανθῇ μικρον τινα πόνον τὴν ἐπαύριον, τὸ ὁποῖον σπανίως ἀκολουθεῖ, ἂς μεταχειρισθεῖ δι' εἴκοσι μινοῦτα τὸ μέγον νερὸν καὶ οὕτω διαλύεται διὰ παντὸς ὁ πόνος καὶ δίδει εἰς τοὺς ὀδόντας ἕνα μούδλασμα τὸ ὁποῖον ἐπέρχα εἰς ὀλίγους ὥρας».

Σὲ κατοπινὰ δὲ φύλλα τῆς ἐφημερίδος, δημοσιεύονται πιστοποιητικὰ δεκαοχτὼ γνωστῶν, τῆς ἐποχῆς ἐκείνης προσώπων, στὴν Ἀθήνα, ποὺ βεβαιοῦσαν ὅτι γιατρευτῆκαν μὲ τὸ νερόδοντο.

Καὶ τὸ γνήσιον τῶν ὑτογραφῶν ἐπικυροῦσε ὁ ἐκπληρῶν τότε χρέη Δημάρχου, δημαρχιακὸς πάρεδρος Βενιζέλος, ὅστις συγχρόνως βεβαίωνε καὶ.... τὸ ὠφέλιμο τοῦ γιατρικοῦ.

***

Στὸ 1841 στὴν ὁδὸν Ἀθηνᾶς στήθηκε μιὰ εἰδοποίησις τῶν λουτρῶν τῆς Κύθνου.

Ὁ ἐνοικιαστὴς τῶν λουτρῶν Γ. Σακελλαρίδης, ἀνήγγειλεν ὅτι: «*παρέχει ἐδέσματα καλῶς παρασκευασμένα, καλὸν οἶνον καὶ καρὲν καὶ τὰ λοιπὰ ἀναγκαιοῦντα εἰς τοὺς λουομένους*».

***

Τὴν ἐποχὴ ἐκείνην τὰ ἀμάξια δὲν σταθμεύανε στοὺς δρόμους τῶν Ἀθηνῶν.

Ἦσαν δὲ καὶ ὀλίγα. Τὰ καλὰ τὰ χρησιμοποιοῦσαν γιὰ τὸν περίπατο, τὰ δὲ ἄλλα σταθμεύαν στὸ Μοναστηράκι, ἐκτελοῦντα τὴν συγκοινωνία Ἀθηνῶν-Πειραιῶς.

Δημοσιευόταν, λοιπόν, στὶς ἐφημερίδες τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ἡ ἑξῆς εἰδοποίησις.

«*Ὁ Κ. Ἀπόστολος, ξενοδόχος καὶ ὁ Γεραντὴς ἐπικαλούμενος ἔχει μεγαλοπρεπῆ ἅμαξαν καὶ μὲ δυὸ καὶ τέσσαρας ἵππους. Τὴν ἐνοικιάζει δὲ ἐπὶ μετρίᾳ τιμῇ εἰς οἰκογενείας, ὅταν τὴν ζητήσωσιν. Ὑπόσχεται δὲ ὅτι θέλουσι μείνει πάντοτε ὑπερευχαριστημένοι ἀπὸ τὴν ὑπηρεσίαν τῆς ἁμάξης*».

***

Τότε ἄρχισεν ὁ κόσμος νὰ ζητάῃ τὰ πράγματα ποὺ ἔχανε διὰ μέσου τῶν ἐφημερίδων.

Ἀπὸ τὴν τότε ἐκδιδομένην ἐφημερίδα «Φήμη», πέρνουμε τὶς κάτω εἰδοποιήσεις. Παρακαλοῦμεν τοὺς ἀναγνῶστες μας νὰ προσέχουν στὴν εὐγένεια καὶ τὴν λεπτότητα τῆς ἀγγελίας, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον δὲν ὑπάρχει σήμερα.

Οἱ προγονοι ἦσαν εὐγενέστεροι πολύ:

«*Τὴν ἡμέραν τοῦ Ἁγίου Βασιλείου, ἠκολουθήθη παρά τινος, ἕνα μανδῆλι, λιὸν ἄσπρον, μὲ σημεῖον Ε. Σ. Παρακαλοῦμεν τὸν κύριον εἰς τὸ σπίτι τοῦ ὁποίου ἔμεινε, νὰ τὸ στείλῃ εἰς τὸ γραφεῖον τῆς «Φήμης», διὰ ν' ἀποδοθῇ εἰς τὸν ἰδιοκτήτην, ὥστε κι' ἐκεῖνος νὰ μὴ χαλάσῃ τὴν δουζίνα του καὶ ν' ἀπαλλαχθῇ τῆς ἀνησυχίας καὶ ὁ κύριος ἢ ἡ κυρία, εἰς τὸ σπίτι τῶν ὁποίων ἠκολουθήθη*».

Καὶ μία ἄλλη τὸν Νοέμβριον τοῦ 1843.

«*Εἷς ὑπηρέτης εὑρῆκε μίαν βόα (γοῦνα) καὶ ὁ ἀπωλέσας αὐτήν, ἂς ἔλθῃ εἰς τὸ γραφεῖον*»...

Ἀπὸ τὴν ἴδια «Φήμη» πέρνουμε.

«*Εἰς τὸ γραφεῖον τῆς «Φήμης» εὑρίσκονται μιὰ ὑπηρέτρια καὶ μιὰ παραμάνα. Ὁ ἔχων ἀνάγκην, ἂς διευθυνθῇ ἐκεῖ*».

***

Τὴν ἐποχὴ ἐκείνη ποὺ τὰ ταχυδρομεῖα βρισκόντουσαν σὲ πρωτόγονη κατάσταση, τὰ γράμματά του ὁ κόσμος τὰ ἐμπιστευότανε σὲ διαφόρους ἐρασιτέχνας ταχυδρόμους ἢ ταξειδιῶτας, ὅπως πολλοὶ κάνουν καὶ σήμερα ἀκόμα.

Κάποιος ἀπὸ αὐτοὺς, δὲν κατώρθωσε φαίνεται, νὰ βρῇ ἐκεῖνον πρὸς τὸν ὁποῖον διευθυνότανε τὸ γράμμα, καὶ τὸ ἀφῆκε στὰ γραφεῖα τοῦ «Φίλου τοῦ λαοῦ» ὁ ὁποῖος δημοσίευσε.

«*Εὑρίσκεται εἰς τὸ γραφεῖο μας ἕνα γράμμα ἐπιγραφόμενον πρὸς τὸν κύριον Χ. Κεφαλᾶν, κατοικοῦντα πλησίον τῆς οἰκίας τοῦ Γρηγορίου κουρούσου, ὅπου πρότερον κατώκει ὁ Γεώργιος Γλαράκης. Καὶ ὁ τοιοῦτος ἂς ἔλθῃ νὰ τὸ λάβῃ*».

Ἀλλὰ ἡ πειὸ πρωτότυπη ἀπὸ τὶς ἀγγελίες, εἶνε ἡ ἑξῆς:

«*Ὁ κ. Μελέτιος Μουρκίδης, δηλοποιεῖ ὅτι δύναται νὰ συνθέσῃ ἀναφορὰς ὁποιουδήποτε εἴδους ἢ ἄλλα διάφορα ἔγγραφα εἰς τὴν νεοελληνικὴν γλῶσσαν. β.) Νὰ παραδίδῃ κατὰ τὸ σύστημα τοῦ Β. ἑλλ. σχολείου καὶ γυμνασίου τὴν ἀρχαίαν Ἑλληνικὴν καθ' ὅλας αὐτῆς τὰς συνεπείας. γ.) Νὰ στιχουργήσῃ ἐμμέτρως καὶ ὁμοιοκαταλήκτως ὁποιαν δήποτε ὑπόθεσιν εἰς τὴν ἡμετέραν γλῶσσαν*».

Ὁ Μουρκίδης αὐτὸς διαβιοῦσε εἰς τὸ ζαχαροπλαστεῖον τοῦ Χρησταποπούλου, ὁ ὁποῖος ὄχι πρὸ πολλῶν ἐτῶν ἔζοῦσε καὶ εἶχε τὸ κατάστημά του, ἐκεῖ κοντὰ εἰς τὰ οἰκήματα τοῦ Κίγκ, στὴ συνοικία Πλάκας.

Ὁ Χριστακόπουλος αὐτὸς εἰς τὴν ἐπιγραφὴ τοῦ καταστήματός του, δὲν ἔβαζε τὸν τίτλον «ζαχαροπλάστης» ἀλλά.... «κουφετιέρης».

Τὰ αὐτοσχέδια αὐτὰ τραγούδια ἦσαν τῆς ἐποχῆς τότε εἰς τὰ βαφτίσια καὶ τὶς ἄλλες χαρὲς καὶ ἰδίως εἰς τὰ οἰκογενειακὰ συμπόσια, ὅπου κερνοῦσαν καὶ ἔπιναν μὲ τοὺς μαστραπάδες τοὺς παληούς, τοὺς ζωγραφισμένους μὲ λουλούδια.

Αὐτοὶ οἱ μαστραπάδες ἐξαφανίσθηκαν πειὰ σήμερα.